

HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE ÖĞRENCİLERİN YAŞAM BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ETKİN ÖĞRENME UYGULAMALARI*

*Zeynep KILIÇ***
*Mehmet GÜLTEKİN****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin yaşam becerilerinden öz yönetim becerilerinin geliştirilmesinde etkin öğrenme uygulamalarının etkisini belirlemektir. Karma modele göre desenlenen çalışmada gömülü yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma, 2014-2015 öğretim yılı güz döneminde Eskişehir ilindeki bir ilkokulun üçüncü sınıf şubelerinden ikisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, deney grubunda 36 ve kontrol grubunda 36 öğrenci olmak üzere 72 öğrenci katılmıştır. Araştırmada Hayat Bilgisi dersi, öz-yönetim becerilerini temel alan etkin öğrenme yöntem ve teknikleri bağlamında yürütülmüştür. Araştırmanın verileri, öz-yönetim becerileri ölçeği ve görüşme ile toplanmıştır. Öz-yönetim becerileri ölçeği araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Deney grubundaki öğrencilerle görüşme yapılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen nicel verilerin çözümlenmesinde t testinden, nitel verilerin çözümlenmesinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Araştırmanın nicel bulgularına göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin öz-yönetim becerileri ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre Hayat Bilgisi dersinde, etkin öğrenme yaklaşımının öğrencilerde öz-yönetim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerde öz-yönetim becerilerinin gelişimine ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya koymak için öğrencilerle yapılan görüşmelerde, öğrenciler öz-yönetim becerilerine yönelik okulda ve okul dışında, günlük yaşamlarında da öz-yönetim becerilerini işe koştuklarını belirtmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Yaşam becerileri, Hayat Bilgisi, öz-yönetim becerileri ve etkin öğrenme.

ACTIVE LEARNING PRACTICES ON THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LIFE SKILLS IN LIFE SCIENCE COURSE

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the effect of active learning practices on the development of self-management skills, which is among the students' life skills. The research has been designed using mixed model where embedded semi-experimental pattern was used. Within the research, Life Science course has been conducted according to active

* Bu araştırma, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılan "Hayat Bilgisi Dersinde Öğrencilerin Yaşam Becerilerinin Geliştirilmesinde Etkin Öğrenme Uygulamaları" başlıklı, BAP 1402E031 no'lu proje kapsamındaki doktora tezinden oluşturulmuştur.

** Arş. Gör. Dr. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Eğitimi AD., zeynepk@ogu.edu.tr

*** Prof. Dr. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Eğitimi AD., mgulteki@anadolu.edu.tr

learning method and techniques, which were based on self-management skills. The study has been conducted during the spring semester of 2014-2015 academic years, in a 3rd grade classroom of a primary school located at Eskişehir. 36 students participated in the experimental group in the research. Also 36 students participated in the research in the control group.

Data of the research were collected through self-management skills scale, semi-structured interview. Self-management skills scale was developed by the researchers. Students in experimental group are interviewed. While analyzing the data, t-test was used for quantitative data and descriptive analysis was used for qualitative data. A significant difference has been observed between pre and post-test scores that test and control group students achieved from self-management skills scale; therefore it has been concluded that active learning approach of Life Science course enhances students' self-management skills. During the interviews conducted to reveal the opinions of the students about the development of their self-management skills, students stated that they were running self-management skills both in school and in their daily life outside school.

Keywords: Life Skills, life science, self-management skills and active learning.

GİRİŞ

21. yüzyılda küreselleşme olgusu ile birlikte ekonomi, teknoloji ve bilim alanındaki değişim ve gelişmeler, toplumları ve toplumları oluşturan bireyleri de etkilemektedir. İletişimin yaygınlaşması ile bir yandan ekonomik, siyasal ve kültürel bakımdan dünya toplumları iç içe geçmekte, diğer yandan bilgi hızla üretilip hızla yayılmakta ve geniş kitlelere ulaşmaktadır. Bu nedenle içinde bulunduğumuz yüzyılda bilgi, en önemli olgu haline gelmekte ve bu dönemin toplumu, bilgi toplumu olarak nitelendirilmektedir. Bilgi toplumu, beden işçiliğine değil bilgi ya da zihin işçiliğine dayanan, imalat sanayinin yerini bilgi endüstrinin, maddi üretim gücünün yerini de bilgi üretim gücünün aldığı özelliklere sahip toplumdur. Öte yandan bilgi toplumu; küreselleşen, karmaşık ve medyatik bir toplumdur (Özdemir, 2011: 87; Tutkun, 2010: 999) ve bilgi toplumunda bireylerden beklenenler de değişmektedir (Wagner, 2008: 22). Bilgi toplumunda bireylerden, karmaşıklaşan ekonomik ve toplumsal yapıya uyum sağlayabilmeleri, hızla değişen ve gelişen teknolojiyi yakalayabilmeleri, hızla üretilen bilgi yığınları arasında bilgiyi seçerek, analiz ederek ve değerlendirerek elde etmeleri, elde ettikleri bilgiyi günlük yaşamlarında kullanabilmeleri ve ürüne dönüştürebilmeleri beklenmektedir. Başka bir deyişle bireylerin sosyal, politik ve ekonomik yönden hızla değişen toplumdaki sorunlarla baş edebilmek için üst düzey düşünme becerilerini işe koşarak karar verebilme, bağımsız düşünebilme ve problem çözebilmeleri gerekmektedir (Silva, 2009: 630; Gabbard ve McBride, 1990: 25). Bu bağlamda eğitimde 21. yüzyıl

becerileri olarak da adlandırılan bu becerileri bireylere kazandırmayı amaçlamaktadır. 21. yüzyıl becerileri, öğrencilerin şimdiki ve gelecek sosyal ve çalışma yaşamlarında başarılı olabilmeleri için temel olan becerilerdir (Partnership for 21 st Century Skills, 2009: 1). 21. yüzyıl becerileri, bireylerin bilgiye ulaşmalarını ve ulaştıkları bilgiyi günlük yaşamlarında karşılaştıkları problemleri çözmeye kullanmalarını, karmaşık görevleri yerine getirmelerini, üst düzey düşünme becerilerini işe koşmalarını, diğer bireylerle uyum içinde çalışmalarını, teknolojiyi etkili ve olumlu biçimde kullanmalarını kendi yeterliliklerinin, dünyada ve yaşadıkları toplumdaki ekonomik, sosyal olayların farkında olmalarını sağlamaktadır.

Alan yazında 21. yüzyıl becerilerinin çeşitli biçimlerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflamalar; öğrenme ve yenilenme becerileri, yaşam ve kariyer becerileri, bilgi, medya, teknoloji becerileri (P21); düşünme ve çalışma yolları, dünyada yaşama ve çalışma araçları (ATCS); yaratıcılık ve yenilenme, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme, iletişim ve işbirliği, dijital vatandaşlık, teknolojik uygulamalar ve kavramlar, araştırma ve bilgi akıcılığı (NETS/ISTE), heterojen gruplarla etkileşim, teknoloji araçlarının kullanımı biçimindedir (Voogt ve Roblin, 2010: 1-12). 21. yüzyıl becerilerinin Avustralya, Kanada, Finlandiya, Belçika, İrlanda, İtalya, Norveç ve Yeni Zelanda gibi birçok ülkenin eğitim programlarında yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de de 2004 yılında uygulamaya konan ilköğretim programlarında tüm derslerde, ortak beceriler olarak *eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim, araştırma, problem çözme, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik* becerilerine yer verilmiştir. Bu ortak beceriler, 21. yüzyıl becerileri kapsamındaki becerilerle örtüşmektedir. Bu ortak beceriler ilköğretim Hayat Bilgisi öğretim programında yaşam becerileri olarak adlandırılmaktadır.

Hayat Bilgisi dersi, çocuğun doğumundan itibaren dünyayı nasıl anlamlandırıldığına ilişkin yaşantıları merkeze alarak bundan sonraki yaşamına ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaya, çevresini sosyal ve fiziki boyutta anlamasına katkıda bulunmaya çalışan bir derstir. Bu ders aracılığı ile çocukların temel düzeyde bilimsel bilgileri kazanmalarının yanı sıra, karşılaştıkları problemleri çözmeye, sosyal yaşamlarında diğerleriyle sağlıklı ilişkiler kurmada, kendi yaşam sorumluluklarını almada gerekli becerileri edinmelerini de sağlamaktadır (Kabapınar, 2012: 36). Nitekim Hayat Bilgisi öğretim programının (MEB, 2009) öncelikli amacı olumlu kişisel nitelikler geliştirmelerinin yanı sıra çocukların yaşam becerilerinin geliştirilmesidir. Hayat Bilgisi öğretim programında (MEB, 2009) yaşam becerileri adı altında; *eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru,*

etkili ve güzel kullanma, karar verme, kaynakları etkili kullanma, güvenlik ve korumayı sağlama ve öz-yönetim becerileri yer almaktadır.

Öz- yönetim becerileri, Hayat Bilgisi öğretim programına özgü becerilerdir. Bu beceriler programda; *etik davranma, eğlenme, öğrenmeyi öğrenme, amaç belirleme, kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme, duygu yönetimi, kariyer planlama, sorumluluk, zamanı ve mekânı doğru algılama, katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması yapma, liderlik ve farklılıklara saygı duyma* üzere alt beceriler biçiminde yer almaktadır (MEB, 2009: 22-24). Öz-yönetim becerileri; öğrencilerin büyüklerinin yanında olmadan verilen karmaşık görevleri yerine getirmelerini, öğrendiklerini farklı ortamlara uygulayabilmelerini ve karşılaştıkları problemleri özgüvenli biçimde çözebilmelerini sağlayan becerilerdir (Shapiro ve Cole 1994: 2-3; Medland, 1990: 1). Öz-yönetim becerilerine sahip öğrenciler; kendi öğrenme sorumluluklarını alırlar, sosyal yaşamın bir parçası olurlar, sosyal yaşam içinde uygun davranışlar sergilerler, öz değerlendirme yaparlar ve gelecek için amaç belirlerler (Berger, 2003: 4; King, Sears, Bonfils, 1999: 96; Medland, 1990: 2). Öz yönetim becerileri, öğrencilerin gerek akademik gerekse mesleki ve sosyal yaşamlarında mutlu, başarılı ve üretken olmaları için gerekli olan beceriler olup, öğrencilerin bu becerilerini edinmeleri önemlidir. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması, öğretme-öğrenme sürecinde öğrenci merkezli ve etkin öğrenme yöntem ve teknikleriyle olanaklıdır. Bu yöntemlerin en etkililerinden biri de etkin öğrenmedir.

Etkin öğrenme, öğrencinin öğrenme sorumluluğunu taşıdığı, öğrenciye öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile karar alma ve öz düzenleme yapma olanaklarının verildiği ve karmaşık öğretimsel işlerle öğrencinin öğrenme sırasında zihinsel becerilerini kullanmaya zorladığı bir öğrenme süreci olarak tanımlanır ve öğrencinin kendi öğrenme sürecine dinamik biçimde etkin katılımını ifade eder (Açıkgöz, 2003:18; Grier ve Kreiner, 2009: 137, Michael, 2009: 43; Johnson, 2011: 23). Etkin öğrenme ile öğrenci kendi öğrenme sorumluluğunu alır ve etkin öğrenme ortamlarında ön bilgilerini ve deneyimlerini kullanarak öğrenmelerini gerçekleştirir (Brandon ve All, 2010: 91). Etkin öğrenmede, öğrenciler bilgiyi beceriye dönüştürerek, günlük yaşamlarında kullanırlar. İlkokullarda öğrencilere bilginin yanı sıra bilgiyi beceriye dönüştürmelerini sağlayacak etkinliklerin sunulması, bu etkinliklerde öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerinin kullanılmasına olanak verilmesi gerekmektedir ki; öğrenciler ileriki yaşamlarında bilgiyi elde etme ve kullanma becerisine sahip olabilsinler. Yaşam becerileri olarak adlandırılan bu becerilerin, öğrencilerin ileriki yaşamlarını başkalarına bağımlı olmadan mutlu, sağlıklı ve üretken biçimde sürdürebilmeleri bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda yapılan araştırmanın, Hayat Bilgisi dersi kapsamında etkin öğrenme uygulamaları ile öğrencilerin öz yönetim becerilerinin nasıl geliştiğinin belirlenmesi ve Hayat Bilgisi öğretim programını geliştirme çalışmalarına katkı sağlaması bakımından önemli olduğu söylenebilir. Yine etkin öğrenme yaklaşımı ve öz-yönetim becerileri ile ilgili yapılmış araştırmaya rastlanmaması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

Araştırmacının Amacı

Bu araştırmanın amacı, Hayat Bilgisi dersinde yaşam becerilerinden öz yönetim becerilerinin geliştirilmesinde etkin öğrenme uygulamalarının etkililiğinin belirlenmesidir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Hayat Bilgisi dersinde:

- Etkin öğrenmenin öğrencilerin öz-yönetim becerilerini geliştirilmesine etkisi var mıdır?
- Etkin öğrenme uygulamalarının öz-yönetim becerilerini geliştirmesine yönelik öğrenci görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Hayat Bilgisi dersinde yaşam becerilerinden öz-yönetim becerilerinin geliştirilmesinde etkin öğrenme uygulamalarının etkililiğinin belirlenmesine yönelik yapılan bu araştırma karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Karma yöntem, verilerin toplanmasında ve analizinde ya da tüm araştırma sürecinde nitel ve nicel araştırma yaklaşımlarının bir arada kullanıldığı araştırma yöntemidir (Tashakkori ve Tedlie, 1998: 1). Karma yöntemde amaç, araştırma sorusunu genişleterek açıklamak ve açıklama yaparken hem nitel hem de nicel yöntemi bir arada kullanmaktır (Creswell, 2009: 208). Araştırmada, karma yöntemin bir çeşidi olan gömülü deneysel desen kullanılmıştır. Gömülü karma desende, araştırmacı öncelikle nitel ya da nicel bir veri seti oluşturur, daha sonra önceki veri setini destekleyici diğer nitel ya da nicel veri setini oluşturur. Nicel verinin deneysel desenin temel sorusuna yanıt vermek ve nitel verinin ise (sonrasında ya da uygulama sürecinde) deneysel süreç ile bağlantılı olarak araştırmanın ikincil sorusuna yanıt aranması için kullanılması gömülü deneysel modelle açıklanmaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2011: 5-47).

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcıları, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme göre belirlenmiş ilkokul üçüncü sınıf öğrencileridir. Ölçüt örneklemede ölçütler, araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 184) kullanılabilir. Bu nedenle araştırma yapılan okulun seçilmesinde, okul yönetiminin ve öğretmenlerin araştırmaya gönüllü olarak katılacaklarını belirtmesi, sınıf öğretmenin öz-yönetim

becerilerine yönelik etkin öğrenme temelli uygulamanın yapılmasına olumlu bakması ve araştırmacının Hayat Bilgisi derslerini yürütmesini kabul etmesi ile farklı sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin öğrencilerinin bir arada olması etkili olmuştur.

Araştırmada, deney ve kontrol olmak üzere iki grup bulunmaktadır. Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesinde “Öz-Yönetim Becerileri” ölçeğinin öğrencilere uygulanması ile elde edilen verilerin analizi sonucunda, grupların ön test puanları arasında anlamlı fark bulunup bulunmaması dikkate alınmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmaması nedeniyle her iki gruptaki öğrenciler denk olarak kabul edilmiştir. Uygulamanın gerçekleştirildiği deney grubunda 37, kontrol grubunda ise 36 öğrenci bulunmaktadır. Ancak deney grubundaki öğrencilerden biri kaynaştırma öğrencisi olduğu için sınıf içi uygulamalarda yer almış; ancak bu öğrenciden toplanan veriler araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak öz-yönetim becerileri ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Öz-Yönetim Becerileri Ölçeği: “Öz-Yönetim Becerileri Ölçeği” araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir. Ölçek için 21. yüzyıl becerileri ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında (MEB, 2009: 22-24) yer alan beceriler dikkate alınarak alan yazın taraması yapılmış ve madde havuzu oluşturulmuştur. Oluşturulan taslak ölçek 10 öğretim elemanı, 6 sınıf öğretmeni ve 30 ilkokul üçüncü sınıf öğrencisine sunulmuştur. Öğretim elemanı, öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda maddelere son biçimi verilen ölçeğin taslak formu oluşturulmuş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları için hazır hale getirilmiştir.

Görüşme Formu: Görüşme tekniği gözlemlenemeyen davranışlar, duygular ya da bireylerin etraflarındaki dünyayı nasıl ifade ettiklerini anlamayı sağlayan veri toplama araçlarından biridir. Yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış olmak üzere üç çeşidi bulunan görüşme karşılıklı etkileşimin olduğu bir süreçtir (Merriam, 2009: 256). Bu araştırmada da öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin gelişmesine ilişkin görüşleri belirlenmek istendiğinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, görüşmeyi yapan kişi, kimi soruları sormazken; görüşme yaptığı kişinin ne söylediğine ilişkin yeni sorular da yöneltebilmektedir (Runswick-Cole, 2011: 88). Yarı yapılandırılmış görüşmenin bu esnekliği nedeniyle de araştırmada yarı yapılandırılmış görüşmeden yararlanılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

Öz-yönetim becerileri ölçeğinin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulurken, yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapılmış, güvenilirlik için de Cronbach alpha değerine bakılmıştır. Ölçeğin çoklu bağlantı probleminin olup olmadığını test etmek için madde-madde korelasyon matrixleri incelenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0,01$) çıkmayan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Ölçek maddelerinin, maddelerin ayırt edicilik güçlerinin belirlenmesi amacıyla ham puanlar büyükten küçüğe doğru sıralanmış, alt %27 ve üst %27'yi oluşturan grupların, puan ortalamaları bağımsız gruplar t-testi ile karşılaştırılmıştır. Daha sonra, veri setinin faktör analizi için uygun olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett's Sphericity testi dikkate alınmıştır (Büyüköztürk, 2011: 125; Field, 2009: 132; Tabachnick ve Fidell, 2007: 108). Yapılan analiz sonucunda, Bartlett testi anlamlı ($p < 0,01$) ve KMO değerinin 0.50'den büyük olduğu belirlenmiştir (KMO=.787). Bu değer verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Faktör analizi işleminde, maddelerin faktör yüklerini belirlenmesinde en az. 30 değeri kabul edilmiştir (Pallant, 2001: 155). Bu bağlamda birden fazla faktör altında almış olduğu faktör yük değerleri arasında en az. 10 düzeyinde bir farklılığın olmadığı başka bir deyişle binişik olan maddelerden başlanarak maddeler ölçekten silinmiştir. Daha sonra bir faktörde birbiriyle yüksek ilişki gösteren maddeleri bir araya toplamak amacıyla Varimax Dik Döndürme tekniğinin kullanılması uygun görülmüştür (Büyüköztürk, 2011:126; Kalaycı, 2014: 324). Varimax dik döndürme tekniği ile yapılan döndürme işlemi sonucu da ölçeğin altı boyutlu olduğuna ilişkin bulguları desteklemiştir. Altı faktör altında toplanan maddelerle ölçeğin açıkladığı varyans toplamı %53,392 olarak belirlenmiştir. Faktör analizi ile geliştirilen 24 maddelik ve altı faktörlü öz-yönetim becerileri ölçeğinin model olarak doğrulanıp doğrulanmadığını test etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi işlemi sonucunda χ^2/df oranı 2.88 olarak bulunmuştur. Bu oranın iki veya altında olması, modelin iyi bir model olduğu, beş veya daha altında bir değer olması ise modelin kabul edilebilir uyuma sahip olduğunu göstermektedir. Ortaya konulan modelin GFI, AGFI, CFI, NFI, NNFI,IFI, RMSEA, SRMR, PNFI ve PGFI değerlerinin kabul edilebilir uyuma sahip olduğu söylenebilir. Ölçeğin güvenilirlik katsayısı Cronbach α =.810 olarak belirlenmiştir. Öz-yönetim becerileri ölçeği öğrencilere denel işlem öncesinde ön test ve denel işlem sonrasında son test olarak uygulanmıştır.

Araştırmada nitel veri toplama araçları ile toplanan verilerin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında da inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlık ve teyit edilebilirlik ölçütlerinden yararlanılmıştır (Lincoln ve Guba, 1985; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2011: 264). Bu amaçla araştırmacının bulunduğu ortamda güven oluşturması ve kültürü tanıması için araştırma süresince araştırma ortamında

bulunması; araştırma verilerinin hem nitel hem de nicel olarak toplanması yoluyla veri çeşitlemesi yapılması ve sık sık doğrudan alıntılara yer verilmesi sağlanmıştır.

Denel İşlem

Araştırmanın denel işlem süreci 7 Kasım 2014-14 Ocak 2015 tarihleri arasında toplam 10 hafta süre ile gerçekleştirilmiştir. Hayat Bilgisi dersinde öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin nasıl işe koştuklarını belirlemeye yönelik uygulama 30 ders saati boyunca sürmüştür. Hayat Bilgisi öğretim programındaki kazanımlar temel alınarak ders planları hazırlanmıştır. Ders planlarında, öğrencilerin belirlenen kazanımları kazanmalarını sağlayacak aynı zamanda öz-yönetim becerilerini kullanabilecekleri etkin öğrenme yöntem ve teknikleri içeren etkinlikler yer almıştır. Hayat Bilgisi dersinde, öğrencilerin öz-yönetim becerilerini kullanabilecek etkin öğrenme yöntem ve tekniklerinden hızlı tur, görev grubu, öğrenci merkezli örnek olaylar, kum saati, bilgi kese kâğıdı, öğreneme çiftleri, ikinin gücü gibi yöntem ve teknikler kullanılmıştır. Hazırlanan ders planlarındaki etkinlikler bağlamında öğrencilerin sınıf içinde etkin olmasına özen gösterilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın birinci sorusu nicel, ikinci sorusu ise nitel boyutu oluşturmaktadır. Hayat Bilgisi dersinde yapılan etkin öğrenme uygulamalarının, öğrencilerin öz-yönetim becerilerini geliştirip geliştirmediğini belirlemek amacıyla öz-yönetim becerileri ölçüğü deney ve kontrol gruplarına ön test-son test olarak uygulanmıştır. Bunun sonucunda, elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Kolmogorov Smirnov, Shapiro Wilk ($p < .05$) değerleri göz önünde bulundurulduğunda ve normal dağılım eğrisi dikkate alındığında verilerin normal dağıldığı belirlenmiştir. Dolayısıyla normal dağılım gösterdiğinden verilerin analizinde parametrik testlerden yararlanılmıştır. Bu kapsamda verilerin analizinde bağımsız iki örnekleme ait puanlar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test eden t testinden (Kalaycı, 2014: 74) yararlanılmıştır. Elde edilen nitel verilerin analizinde ise betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 147).

BULGULAR

Etkin Öğrenmenin Öz-Yönetim Becerilerine Etkisine Yönelik Bulgular

Araştırmanın deneysel sürecinde, Hayat Bilgisi dersi etkin öğrenme yöntem ve teknikleri temel alınarak hazırlanan ders planları doğrultusunda yürütülmüştür. Gerçekleştirilen etkin öğrenme yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin öz-yönetim becerilerine etkisini belirlemek için araştırmacılar tarafından geliştirilen öz-yönetim

becerileri ölçeği kullanılmıştır. Öz-yönetim becerileri ölçeği, uygulamanın başında ve sonunda deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulanmış ve öğrencilerin ölçekten aldıkları puanlardaki farklılaşmaya bakılmıştır. Etkin öğrenme yaklaşımının, öğrencilerin öz-yönetim becerilerine etkisinin belirlenmesi amacıyla deney ve kontrol grubunun ön test ve son test puanlarına yönelik aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ölçekten aldıkları puanların ön ölçüm sonuçları ile son ölçüm sonuçları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için *t* testi yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ölçekten aldıkları ön test puanlarına ilişkin bulgular Çizelge 1’de gösterilmiştir.

Çizelge 1. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Ön test Puanları

Öğrenci grupları	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Deney	36	63.36	5.29			
Kontrol	36	62.75	5.96	0.46	70	0.64

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test puanlarında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Her iki gruptaki öğrencilerin son test puanları aşağıdaki Çizelge 2’de gösterilmiştir:

Çizelge 2. Deney ve Kontrol Grubundaki Öğrencilerin Son test Puanları

Öğrenci grupları	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Deney	36	69.69	2.02			
Kontrol	36	60.66	4.49	10.98	70	0.00

Çizelge 2’de görüldüğü gibi, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin son test puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre etkin öğrenme yaklaşımına göre düzenlenmiş öğretimin öğrencilerin öz-yönetim becerilerini geliştirmede etkili olduğu söylenebilir.

Etkin Öğrenme Uygulamaları Öz-Yönetim Becerilerinin Gelişimine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Hayat Bilgisi dersi etkin öğrenme uygulamaları süresince öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin gelişimine ilişkin kendi görüşlerini ortaya koymak için öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin gelişimine yönelik görüşleri Çizelge 3’te gösterilmiştir:

Çizelge 3. Öz-Yönetim Becerilerinin Gelişimine İlişkin Öğrenci Görüşleri

Öz-Yönetim Becerileri	Öğrencilerin Görüşleri
Etik Davranma	<i>Kurallara uyma Dürüst olmanın önemini fark etme Yalan söylememe</i>
Kariyer Planlama	<i>Olmak istedikleri meslekleri belirleme</i>
Amaç Belirleme	<i>Gelecekteki amaçlarını belirleme</i>
Farklılıklara Saygı Duyma	<i>Farklı arkadaşı ile oynama Herkesin farklı düşüncesi olduğunu fark etme Hoşgörülü olma</i>
Öğrenmeyi Öğrenme	<i>Soru sorma Not alma Farklı kaynaklardan Görsellerden yararlanma</i>
Zaman ve Mekânı Algılama	<i>Plan yapma Yer tarif etme Yön gösteren işaretleri kullanma</i>
Sorumluluk	<i>Grup çalışmalarına katılma Oda ve yatak toplama Anneye yardım etme Ödevlerini yapma</i>
Duygu Yönetimi	<i>Duygularının farkında olma Öfkelerini kontrol etme</i>
Eğlenme	<i>Arkadaşlarıyla ve kardeşiyle oyun oynama Dersten keyif alma</i>
Katılım, Paylaşım, İşbirliği ve Takım Çalışması Yapma	<i>Arkadaşlarıyla çalışma İşbölümü yapma Öneride bulunma</i>
Kendini Tanıma ve Kişisel Gelişimi İzleme	<i>Bireysel ve fiziksel özelliklerinin farkında olma</i>
Liderlik	<i>Özgün düşünce üretme Grup arkadaşlarını örgütleme Sorun çözme</i>

Çizelge 3'te görüldüğü gibi öğrenciler öz-yönetim becerilerinin gelişimine yönelik görüşlerini yaşamlarında kullanmalarına yönelik somut örnekler vererek ifade etmişlerdir.

Öğrencilerle yüz yüze yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler analiz edildiğinde ise aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır. Buna göre öğrencilerden Ebru, “Önceden etik davranmayı fazla umursamıyordum, bilmiyordum bile. Hayat Bilgisi dersinde biraz daha öğrendim ve önemini de öğrendim. Bir kişiye karşı yani ona mesela bazen annemiz falan sorar onu yaptın mı bunu yaptın mı diye biz belki

doğruyu söylemeyebiliriz. Ama şimdi doğruyu söylüyorum, yalanı değil.” ve Zeliha “*Sınıfta artık parmak kaldırıp konuşuyorum. Aç olduğumda kantine gidip sıraya giriyorum.*” biçiminde görüşlerini belirterek yaşamlarında artık yalan söylemediklerini, dürüst olmanın önemini fark ettiklerini, kurallara uyduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yalan söylemeyi dürtüst davranmaları, kurallara uymaları, öz-yönetim becerilerinden **etik davranma becerisini** işe koştuklarını göstermektedir.

Yine öğrencilerden Ediz, “*Büyüyünce mucit olup icatlarımı tanıtacağım.*” ve Irmak, “*İyi bir meslek sahibi olmak istiyorum. Bu ders de bana yardımcı oldu. Ders sayesinde daha da iyi olabilirim. Bir adım daha yaklaştım geleceğime. İyi bir gelecek istiyorum.*” biçiminde görüşlerini belirterek gelecekte sahip olmak istedikleri meslekleri ifade etmişlerdir. Öğrencilerin gelecekte sahip olmak istedikleri meslekleri bu biçimde ifade etmiş olmaları, öz-yönetim becerilerinden **kariyer planlama becerisine** yönelik bir davranış kazandıklarını işaret etmektedir.

Görüşme yapılan öğrencilerden Ayla, “*Mutlu olmak istiyorum gelecekte amacım bu.*” ve Fatih, “*Ben itfaiyeci olmak istiyorum, o yüzden onun için bilgisayardan itfaiyeciler ne yapar diye araştırıyorum sonra onların ne yaptıklarını araştırıyorum. Ben de büyüyünce itfaiyeci olacağıma inanıyorum.*” biçiminde görüşlerini belirterek gelecekte hem mutlu hem de bir meslek sahibi olmak istediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin gelecekle ilgili bu ifadeleri kullanmış olmaları öz-yönetim becerilerinden **amaç belirleme becerisiyle** ilişkilendirilebilir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde Nihal, “*... Eskiden benimle aynı düşünmeyenlere çok kıızıyordum. Ama şimdi kızmıyorum. Çünkü onların da farklı düşünceleri olabileceğini öğrendim.*” ve Tarık, “*Mesela örnek olarak verecek olursak Fatih. Fatih o derslerden sonra o kadar eskisi kadar kötü davranmaya öyle kötü davranmaya devam etmedi. Hoşgörülü duruyorum.*” biçiminde görüşlerini belirterek herkesin farklı duygu ve düşüncelerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin herkesin duygu ve düşüncelerinin farklı olduğunu fark etmeleri, kendisi ile aynı düşünmeyen arkadaşlarına hoşgörülü davranmaları öz-yönetim becerilerinden **farklılıklara saygı duyma becerisi** ile ilişkilendirilebilir.

Görüşme yapılan öğrencilerden Deniz, “*İnternette bakıyorum, sonra onları yazdıklarını deftere, onları aklımda kalana kadar okuyorum. Sonra da sınıfa gelince anlatıyorum. İnternette bir görsel görüyorum. O görsele bakarak bir şeyler yazıyorum. Annemden yardım alıyorum. Babamdan alıyorum.*” biçiminde görüş bildirerek ödevlerini yaparken kitap, internet gibi farklı kaynaklardan ve görsellerden yararlandığını, okuyup not aldığını ve büyüklerine sorduğunu ifade etmiştir. Öğrencinin farklı kaynaklardan yararlanması, görselleri kullanması, büyüklerine soru sorması ve not alması öz-yönetim becerilerinden **öğrenmeyi öğrenme becerisinin** geliştiğinin bir göstergesi olabilir. Yine öğrencilerden Murat, “*Büyük marketlere gittiğimde annelere ne alacaklarını soruyorum. Okları takip*

ederek anneleri götürüyorum.” Ebru, “*Eskiden planım yoktu. Derslerden planlı olmanın ne kadar önemli olduğunu anladım. Şimdi evde planım var kendimin.*”, Barış, “*Artık zamanımı planlıyorum. Neyi ne zaman yapacağıma karar veriyorum.*” ve Yağız, “*Sokakta oynarken amca bana bir yer sordu. Ben de tarif ettim. Eskiden bilmiyorum derdim.*” biçiminde görüşlerini belirterek plan yaptıklarını, yer ve yol tarif edebildiklerini, yön gösteren işaretleri kullandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin plan yapmaları, yer tarif edebilmeleri, yön gösteren işaretleri kullanmaları öz-yönetim becerilerinden **zamanı ve mekânı doğru algulama becerisi** ile ilişkilendirilebilir.

Görüşme yapılan öğrencilerden Büşra, “*Annemle sofraya hazırlamak, yatağımı toplamak, ders çalışmak düşünüyor. Ben hepsini yapıyorum. Çantamı toplamak falan hepsini yapıyorum bana düşen görevleri. Mesela bazen yapıyordum. Eskiden küçükken ikinci sınıftayken yatağımı çok düzeltmiyordum. Siz geldiğinizden beri yatağımı artık kendi başıma tamamen düzeltmeye başladım.*” ve Tarık, “*Grup çalışmalarında arkadaşlarıma bana verdiği görevleri en iyi şekilde yapmaya çalışıyorum*” biçiminde görüşlerini belirterek günlük yaşamlarında, okulda ve evde sorumluluklarını yerine getirdiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin görüşlerinden yola çıkarak, uygulama süresince edindikleri sorumluluk becerisini günlük yaşamlarına da yansıttıkları söylenebilir. Dolayısıyla öğrencilerde öz-yönetim becerilerinden olan **sorumluluk becerisinin** geliştiği söylenebilir.

Yine yapılan görüşmelerde öğrencilerden Tayfun, “*Değiştiğini düşünüyorum. Yani mesela sinir oluyordum hep onlara artık kontrol edebiliyorum. Fatih’e çok kızardım. Bir şey yapar da ben de ona vuruldum şimdi artık hiç vurmuyorum.*”, Eda, “*Mesela kardeşimle kavga ediyoruz. Ben kendimi biraz daha kontrol etmeye çalışıyorum. Eskiden biraz kontrol edemiyordum ama şimdi kontrol edebiliyorum. Saldırmamaya çalışıyorum. Beni arkadaşım birazcık rahatsız ediyordu sinirleniyordum, artık arkadaşım ‘rahatsız etme’ diyor.*” ve Fatih, “*Artık kızgın değilim, biraz daha mutlu oldum. Önceden biraz daha kötüydüm şimdi biraz daha iyiyim, mutluyum. Öğretmen beni daha mutlu görüyor.*” biçiminde duygularıyla ilgili görüşlerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin kendilerinin ve arkadaşlarının duygularının farkında olmaları ve öfkelerini kontrol edebilmeleri, öz-yönetim becerilerinden **duygu yönetimi becerisini** davranışlarında sergilediklerini göstermektedir.

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde Büşra, “*Eskiden okulda çok arkadaşım yoktu. Şimdi ise çok arkadaşım var. Eğlenebiliyorum arkadaşlarımla eskiden eğlenemiyordum kendi başıma. Bunu siz sağladınız. Geldiniz eğlenmeyi öğrettiniz*” ve Nihal, “*Artık kardeşimle birlikte çok bağrışarak oynamıyoruz. Önce onun istediği oyunu, sonra benim istediği oyunu oynuyoruz. Konulardan sonra artık kardeşimle birlikte oynuyoruz.*” biçiminde görüş bildirirken Ayla, “*Derste hep böyle çalışılıyor*

*sanıyordum böyle eğlenceli şeyler de varmış. Derste de eğlenilebiliyormuş” biçiminde görüş bildirmiştir. Öğrencilerin okul dışında eğlenceli zaman geçirmek için kardeşleriyle oyun oynadıklarını, derslerinde de eğlenebildiklerini ifade etmiş olmaları öz-yönetim becerilerinden **eğlenme becerisine** yönelik davranış geliştirdiklerini işaret etmektedir.*

Öğrencilerden Ayla, “Grup çalışmalarında genellikle tartışıyoruz. Şimdi tartışmıyoruz. O benim araştırdığımı keselim yapıştırılum diyor ben fotoğrafları koyalım fotoğrafların yanına neler yaptığımızı yazalım diyorum. Bazıları sadece resim çizip anlatalım diyor, öyle bir tartışma çıkıyor. Sonra en uygun olanını yapıyoruz. Uygun olanını seçmezsek herkesin istediğini yapıyoruz böyle bölümler yaparak. Mesela fotoğrafları koyalım şöyle yazarım sonra metini de koyalım arasındaki farkları söylüyorum. Birlikte karar vermeye çalışıyoruz.” biçiminde görüş bildirirken Nihal, “Eskiden grup çalışmalarını hiç sevmiyordum ama şimdi seviyorum Çünkü eğlenceli olduğunu öğrendim. Arkadaşlarımızla nasıl çalışacağımızı öğrendiğim için” ve Simge, “İş bölümü yapıyoruz, herkese soruyoruz. Hangi işi istiyorsa diğerlerine de hak veriyoruz. Sıra sıra yapıyoruz. Mesela ben yazmak istiyorum, bir arkadaşım da yazmak istiyor. O zaman dördümüz her bir cümleyi yazıyoruz. Grup çalışmaları olunca arkadaşlarımla bağım da güçlendi.” biçiminde görüş bildirerek grup çalışmalarını sevdiklerini, grup çalışmalarında iş bölümü yaptıklarını, arkadaşlarıyla çalıştıklarını ve önerilerde bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin grup çalışmalarında birlikte çalışmaları, iş bölümü yapmaları ve öneriler geliştirmeleri öz-yönetim becerilerinden **katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması becerisinin** geliştiğinin göstergesi olabilir.

Görüşme yapılan öğrencilerden Zeliha, “Kendi özelliklerimi biliyorum. Yeni arkadaşım olunca tanıştığımda kendimden bahsediyorum.”, Irmak, “Yeşil gözlüyüm. Voleybol oynamayı seviyorum. Voleybol kursuna gidiyorum. Voleybol oynamaktan hoşlanırım. Saklambaç oynamayı severim. Açık tenliyim. Saçlarım sarı kahverengi arası. Mesela oyun oynamayı severim. Kitap okumayı severim.” ve Nadide, “Fark ediyorum. Eskiden çok böyle cimriydim, kibirliydim, ama sonra hayat bilgisi dersi başladı böyle daha çok şey öğrendim. Cimriliğim geçti. Artık iyi oldum. Bunu fark ettim çünkü eskiden paramı hiçbir şeye harcamıyordum ama şimdi arkadaşlarım için bile harcıyorum.” biçiminde görüş bildirmişlerdir. Büşra’nın hoşgörülü olduğunu fark etmesi, Nadide’nin cimri olma özelliğinin değiştiğini ifade etmesi, Irmak’ın kendi özelliklerinden detaylı biçimde bahsetmesi öz-yönetim becerilerinden **kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme becerisinin** geliştiğini göstermektedir.

Öğrencilerden Ebru, “Ben bir fikir sunuyorum sonra yanımdaki arkadaşım soruyor, önündekine ve çaprazındakine. Sonra hangisini seçeceğimize yapacağımıza karar veriyoruz. Önerimi kabul ettirmek için onun hangi avantajlar

sağladığını ve onun neden daha iyi olacağını anlatmaya çalışıyorum.” ve Deniz, *“Herkes iş bölümü yapsın diyorum. Sen yaz diyorum, sen boya, birlikte okuyalım diye arkadaşşıma önerilerde bulunuyorum.”* biçiminde görüşlerini bildirmişlerdir. Öğrencilerin grup çalışmalarında arkadaşlarını örgütlemeleri, yönlendirmeleri, sorunları çözmeleri ve özgün düşünceler bulmaya çalışmaları **öz-yönetim becerilerinden liderlik becerisinin** geliştiğinin göstergesi olabilir.

Öğrencilerin görüşlerinden anlaşılacağı üzere Hayat Bilgisi dersinde yapılan uygulamaların, öğrencilerde öz-yönetim becerileri ile ilgili olarak farkındalık sağladığı ve bu becerilerin günlük yaşama da yansıdığı söylenebilir. Buna dayalı olarak da öğrencilerin okul dışında da öz-yönetim becerilerini işe koştukları, öz-yönetim becerilerine yönelik davranışlarda buldukları anlaşılmaktadır.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma Hayat Bilgisi dersinde gerçekleştirilen etkin öğrenme uygulamalarının öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin gelişimine olan etkisini ve öğrencilerin konuyla ilgili görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hayat Bilgisi dersinde gerçekleştirilen etkin öğrenme uygulamalarının öğrencilerin öz-yönetim becerilerine olan etkisini belirlemek için yapılan denel işlem sonuçlarına göre, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin öz-yönetim becerileri ölçeğinden aldıkları ön test ve son test puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bağlamda, Hayat Bilgi dersinde gerçekleştirilen etkin öğrenme uygulamalarının öğrencilerin öz-yönetim becerilerinin gelişiminde etkili olduğu görülmüştür. Etkin öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılarak yürütülen Hayat Bilgisi dersinde, öğrenciler grup çalışmalarına ve etkinliklere katılmışlar, kendilerine verilen görevleri yerine getirmişleridir. Öğrencilerle yapılan görüşmelerde, öz-yönetim becerilerini oluşturan *etik davranma, kendini tanıma ve kişisel gelişimini izleme, duygu yönetimi, sorumluluk, liderlik, eğlenme, öğrenmeyi öğrenme, amaç belirleme, kariyer planlama, sorumluluk, zamanı ve mekânı doğru algılama, katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması yapma, farklılıklara saygı duyma becerilerine* yönelik davranışlarda bulduklarını belirlenmiştir. Buna dayalı olarak etkin öğrenme yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin öz-yönetim becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilerin, öz-yönetim becerilerinden etik davranma becerisine dönük olarak kurallara uydukları ve dürüst oldukları görülmüştür. Kohlberg ve Piaget’e göre altı ile on yaş arasındaki çocuklar, kuralları kabul ederler ve kuralları gereksinimlerine göre değiştirebileceklerini kavrarlar. Bu dönemde çocuğun ahlaki gelişimi oluşmaya başlamaktadır (Senemoğlu, 2009: 178). Bu araştırmanın katılımcıları da dokuz yaşında olup Kohlberg ve Piaget’in belirttiği ahlaki gelişimin oluşmaya başladığı yaş aralığındadırlar. Dolayısıyla öğrencilerin,

etkin öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılarak yürütülen Hayat Bilgisi derslerinde etik davranma becerisini kazandıkları ve günlük yaşamlarında da kullandıkları söylenebilir. Araştırmada öğrencilerin, öz-yönetim becerilerinden duygu yönetimi becerisine yönelik olarak duygularının farkında olduklarını ve öfkelerini kontrol edebildikleri görülmüştür. Alan yazında duygu yönetimi, “*Kişiler ve kişiler arası gelişmeyi sağlayabilmek için duyguları ve duygusal ilişkileri yönetme yeteneği.*” (Keskin, Akgün ve Yılmaz, 2013: 59) olarak ifade edilmektedir. Duygu yönetimine sahip bireyler, yaşamlarından daha fazla doyum alıp yaşamlarını zenginleştirecek alışkanlıklar edinebilmektedirler (Goleman, 2011: 123). Bu bağlamda duygu yönetimi becerisi bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılabilir. Dolayısıyla öğrencilere duygu yönetimi becerisi edinmesini sağlayacak yaklaşımlardan birinin de etkin öğrenme yaklaşımı olduğu söylenebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında (MEB, 2009) yer alan öz-yönetim becerilerinden bir diğeri ise *sorumluluk* becerisidir. Çocuklara sorumluluk duygusu kazandırmada farklı yaklaşımlardan yararlanılmakla birlikte bunların en etkililerinden birinin etkin öğrenme olduğu görülmektedir. Taçman’ın (2007) öğrencilerin sorumluluk becerisi kazanmalarında etkin öğrenmenin çok önemli bir yerinin olduğunu vurgulamış olması bu araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Etkin öğrenme yöntem ve teknikleri işe koşularak gerçekleştirilen Hayat Bilgisi dersinde öğrenciler, grup çalışmaları da yapmışlardır. Grup çalışmalarında öğrenciler, işbirliği yaparak ve birbirlerini destekleyerek kendilerine verilen görevi tamamlamışlar, grup içinde çıkan çatışmaları çözmüşler ve yine grup içinde karar verme aşamasında da oylama yapmışlardır. Öğrencilerin grup çalışmalarında gerçekleştirdikleri bu davranışları, öz-yönetim becerilerinden *katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması yapma becerisini* işe koştuklarının bir göstergesidir. İşbirliğine dayalı grup çalışmalarında öğrenciler, birbirleriyle tartışarak öğrendiklerinden öğrenmeleri zenginleşir ve öğrenmek için daha istekli olurlar, arkadaşlarıyla olan ilişkileri ve sosyal becerileri de gelişir (Fredrick, 2008: 67, Grabinger ve Dunlap, 1995: 234). Bu araştırmada da öğrencilerin grup çalışmalarına katılarak öz-yönetim becerilerinden katılım, paylaşım, işbirliği ve takım çalışması yapma becerisini geliştirdikleri ve bunları da işe koştukları görülmüştür.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında (MEB, 2009: 24) yer alan *zamanı ve mekânı algılama becerisinin* alt başlıkları, grafik yorumlama, zaman ifadelerini kullanma, verilen alanlara ait kroki, şekil çizme, basit planlar yapma, takvim, saat bilgisi edinme, geçmiş, şimdiki ve gelecek zamanı ayırt etme, zaman planı yapma ve ana yön ifadelerini doğru kullanma biçimindedir. Bu kapsamda etkin öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılarak yürütülen Hayat Bilgisi derslerinden sonra öğrenciler görüşlerinde, yer ve yön işaretlerini kullandıklarını, plan yaptıklarını ve yer tarif edebildiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla sınıf içinde gerçekleştirilen etkin

öğrenme uygulamalarının, öğrencilerin zamanı ve mekânı doğru algılama becerisini geliştirdiği söylenebilir. Liderlik, genel anlamda diğer insanları ortak amaçlar için çabalamayı istemek üzere hareketlendirmek olarak tanımlanabilir. Liderlik becerisi, erken yaşlarda öğrencilere öğretilen bir beceridir (Parker ve Begnaud, 2004; Chan, 2000; Karnes ve Bean, 1993 Kouzes ve Posner, 1997 ve Gardner, 19990; akt: Tüysüz, 2007: 67-79). Hayat Bilgisi Öğretim Programında (MEB, 2009: 24) da *liderlik becerisi* öz-yönetim becerileri arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmada etkin öğrenme yöntem ve teknikleri kullanılarak işlenen Hayat Bilgisi dersinde, öğrencilerin liderlik becerisine yönelik olarak grup çalışmalarında arkadaşlarını örgütleme ve grup içinde arkadaşlarını yönlendirme biçiminde davranışlar gösterdikleri görülmüştür. Üçüncü sınıf öğrencilerinin gelişim özellikleri düşünüldüğünde, etkin öğrenme yöntem ve teknikleriyle öğrencilerin liderlik becerisini temel düzeyde gerçekleştirilebildiği söylenebilir. Kariyer, bireyin yaşamı boyunca işiyle ilgili edindiği deneyimler; *kariyer planlama* ise bireyin yetenek ve ilgilerinin değerlendirilmesini, kariyer olanaklarını araştırmayı, kariyer amaçlarının oluşturulmasını ve uygun gelişim etkinliklerini planlama biçiminde tanımlanmaktadır (Çalık ve Ereş, 2006: 78). Başka bir deyişle kariyer planlama bireyin mesleğindeki gelişimini, başarılı olmasını ifade eder. Dolayısıyla kariyer planlaması, bireylerin yaşamlarında, mesleği seçme döneminde, örneğin lise döneminde çok önemli olduğu söylenebilir. Ancak küçük yaşlardan itibaren çocuklarda, hangi mesleklerin seçilebileceğinin farkında olunması ve çocukların ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hangi meslekleri seçebilecekleri konusunda bir öngörüye sahip olmaları, kariyer planlama becerisi ile olanaklı olabilir. Bu bağlamda, Hayat Bilgisi Öğretim Programında (MEB, 2009) yer alan öz-yönetim becerilerinden biri de kariyer planlamadır. Etkin öğrenme yöntem ve teknikleri ile yürütülen Hayat Bilgisi dersinde, öğrencilerin kariyer planlama becerisi, ileride sahip olmak istedikleri meslekleri ifade etme biçiminde ortaya çıkmıştır. Bu bulgudan hareketle etkin öğrenmenin, öğrencilerde mesleklerin farkındalığını sağladığı söylenebilir. Alan yazında etkin öğrenmeyle ilgili yapılan kimi araştırmalarda, etkin öğrenme uygulamaları ile öğrencilerin problem çözme, işbirliği içinde çalışma, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme ve iletişim becerilerini geliştirdiği ortaya konulmuştur (Aydede ve Kesercioğlu, 2010; Robison, 2006; Kalem ve Fer, 2003; Sivan, Leung, Woon, Kember, 2000). Dolayısıyla alan yazındaki yapılmış araştırma bulgularına bakarak da etkin öğrenme yaklaşımının öğrencilerde beceri gelişimine olumlu bir katkısının olduğu söylenebilir. Bu araştırmada elde edilen bulgular da genel anlamda bu sonucu desteklemektedir. Araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak Hayat Bilgisi dersinde, öğrencilerde öz-yönetim becerilerinin nasıl geliştirileceği konusunda sınıf öğretmenlerinin ve velilerin bilgilendirilmesi, ilkökul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi öğretim programında, etkin öğrenme yöntem ve tekniklerini içeren açıklamalara ve örnek etkinliklere yer

verilmesi, öz-yönetim becerileri düzeylerinin incelenmesi bağlamında tarama modelinde çalışmaların ve öz-yönetim becerilerinin geliştirilmesine yönelik tüm beceriler yerine öz-yönetim becerilerinin her birine yönelik farklı desenlerde araştırmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, Ü. K. (2003). *Aktif öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Aydede, N. M. ve Kesercioğlu, T. (2010). “Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi.” *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 14-22.
- Aydede, N. M. (2009). *Aktif öğrenme uygulamalarının öğrencilerin kendi kendine öğrenme ve eleştirel düşünme becerileri ile öz yeterlilik inançlarına ve erişmelerine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Berger, D. S. (2003). *The effects of learning self-management on student desire and ability to self-management, self-efficacy, academic performance, and retention*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Albany State University, New York.
- Brandon, A. F ve All, C. (2010). “Constructivism theory analysis and application to curricula.” *Nursing Education Perspective*, 31, 89-92.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, istatistik, araştırma deseni ve SPSS uygulamaları ve yorum*. (13. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, W. J. ve Plano Clarck, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research*. United States of America: Sage Publications.
- Creswell, W. J. (2009). *Research design qualitative, quantitative and mixed methods approaches*. United States of America: Sage Publications.
- Çalık, T. ve Ereş, F. (2006). *Kariyer yönetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Field, A. P. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. England: SAGE.
- Fredrick, A. T. (2008). “Facilitating better teamwork: analyzing the challenges and strategies of classroom-based collaboration.” *Business Communication Quarterly*, 71(4), 439-455.
- Gabbard, C. ve McBride, R. (1990). “Critical thinking in the psychomotor domain.” *International Journal for Health, Physical Education and Recreation*, 26 (2), 24-27.
- Goleman, D. (2011). *Duygusal zekâ neden IQ'dan daha önemlidir?* İstanbul: Varlık Yayınları.
- Grabinger, R. S. ve Dunalp, C. J. (1995). *Rich environments for active learning*. <http://www.researchinlearningtechnology.net/index.php/rlt/article/viewFile/9606/11214> adresinden 10 Ağustos 2015 tarihinde edinilmiştir.

Grier, V. ve Kreiner, D. (2009). "Incorporating active learning with PowerPoint-based lectures using content-based questions." *Teaching of Psychology*, 36, 134-139.

Johson, P. (2011). "Actively pursuing knowledge in the college classroom." *Journal of College Teaching & Learning*, 8(6), 17-30.

Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. (6. Baskı). Ankara: Asil Yayın.

Kalem, S. ve Fer, S. (2003). "Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan öğrenme ortamının öğrenme, öğretme ve iletişim sürecine etkisi." *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences Theory & Practise)*, 3(2), 433-461.

Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (Geliştirilmiş 3. Baskı.). Ankara: Pegem Akademi.

Keskin, H., Akgün, A. E. ve Yılmaz, S. (2013). *Örgütlerde duygusal zekâ ve duygusal yetenekler: Çalışma ortamında duyguların akıllıca yönetimi*. İstanbul: Der Yayınları.

King Sears, M. E. ve Bonfils, A. K. (1999). "Self-management instruction for middle school students with LD and ED." *Intervention in School and Clinic*, 35 (2), 96-107.

MEB (2009). *İlköğretim kurumları hayat bilgisi dersi öğretim programı*. <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> adresinden 5.02.2013 tarihinde elde edilmiştir.

Medland, B. M. (1990). *Self-management strategies, theory, curriculum and teaching procedure*. London: Praeger Press.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için rehber*. S. Turan (Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Özgün çalışma 2009).

Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için rehber*. S. Turan (Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Özgün çalışma 2009).

Michael J. (2009). "Faculty perceptions about barriers to active learning." *College Teaching*, 55 (2), 42-47.

Özdemir, M. S. (2011). "Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: Kavramsal bir çözümleme". *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 85-110.

Pallant, J. (2001). *A step by step guide to data analysis using SPSS for Windows (Version 10)*. PA: Open University Press.

Partnership for 21st Century Skills (2010). *21st Century Readiness for Every Student: A Policymaker's Guide*. www.p21.org adresinden 20.09.2013 tarihinde edinilmiştir.

Robinson, D. F. (2006). *Active learning in a large enrollement introductory biology class: problem solving, formative feedback and teaching as learning*. Yayınlanmamış doktora tezi, Brigham Young Üniversitesi, Provo.

Runswick-Cole, K. (2011). *Interwing. Qualitative methods in psychology a research guide* (pp.88-89). UK: McGraw Hill Open University Press.

Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. (Geliştirilmiş 14. baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Shapiro, S. E. ve Cole, C. L. (1994). *Behavior change in the classroom*. London: The Guildford Press.

Silva, E. (2009). "Measuring skills for 21st century learning." *Phi Delta Kappan*, 90(9), 630-634.

Sivan, A., Leung, R. W., Woon, C. C. ve Kember, D. (2000). "An implementation of active learning and its affect on quality of student learning." *Inovations in education and Training International*, 37(4), 381-

Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2007). *Using multivariate statistics*. Boston: Person/Allyn&Bacon.

Taçman, M. (2007). *Aktif öğrenme modeliyle oluşturulan sınıf ortamının öğrenciler üzerine etkisi*. 7. Uluslararası Eğitim Teknoloji Konferansı Yakın Doğu Üniversitesi. <http://www.world-education-center.org/index.php/cjes/article/viewFile/23/20> adresinden 12.09.2014 tarihinde edinilmiştir.

Tashakkori, A. ve Tedlie, C. (1998). *Mixed methodology combining qualitative and quantitative approaches*. London: SAGE Publications.

Tutkun, F. Ö. (2010). "21. yüzyılda eğitim programının felsefi boyutları". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (3), 993-1016.

Tüysüz, B. (2007). *Öğrenci liderliği programı'nın altıncı sınıf öğrencilerinin liderlik rolleri ve davranışlarına etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Voogt, J. ve Roblin, P. N. (2010). *21st century skills*.
<http://encore.oise.utoronto.ca/download/attachments/5374189/Voogt+Robin+21CS+2010.pdf> adresinden 20.09.2014 tarihinde edinilmiştir.

Wagner, T. (2008). "Rigor redefined." *Educational Leadership*, 68(2), 20-24.

Yıldırım, Ş. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (8. Baskı). Ankara: Seçkin.